

ПРАГМАТИЧНІ ХАРАКТЕРИСТИКИ РЕПЛІК З МІСЦЯ В ПАРЛАМЕНТСЬКІЙ КОМУНІКАЦІЇ ФРН

У статті визначено прагматичні характеристики реплік з місця у парламентській комунікації ФРН. Запропоновано класифікацію комунікативних стратегій і тактик, які використовуються у парламентських репліках з місця. Відповідно до результатів дослідження мову в парламенті можна охарактеризувати як коопераційну та конфронтаційну залежно від переслідуваної політиком мети.

Ключові слова: парламентська комунікація, репліки з місця, комунікативні стратегії та тактики.

Ця стаття є спробою дослідити роль реплік з місця (нім. «Zwischenrufe» чи «Zugufe») в парламентській комунікації ФРН. **Актуальність** теми визначається інтересом сучасної лінгвістики до прагматичного аспекту парламентської комунікації. Прагматичні характеристики реплік з місця можуть бути досліджені за допомогою таких понять сучасної лінгвістики, як комунікативні стратегії та тактики. **Метою** статті є виділення й опис комунікативних стратегій, які реалізуються в парламентських репліках з місця, а також аналіз тактик і мовних засобів, за допомогою яких втілюються ці стратегії в умовах парламентської комунікації.

Матеріалом дослідження є стенографічні записи засідань Бундестагу (2014 р.).

Дослідженням парламентських реплік з місця займалася такі німецькі науковці як А. Буркгардт та А. Тільманн [3; 4; 5;6].

Більшість промов, що виголошуються депутатами Бундестагу чи членами уряду на пленарних засіданнях, викликають схвальні оплески політичних прихильників і зумовлюють появу коментарів політичних опонентів. У багатьох випадках оплески і коментарі відбуваються одночасно.

Репліки з місця – коментарі або вигуки під час промови – не є регламентованими. Вони не санкціоновані спікером парламенту, але фіксуються у стенограмах пленарних засідань. Водночас така форма комунікації стала невід’ємним елементом парламентської культури. Репліки з місця можуть використовуватися й у відповідь на попередню репліку з місця. Така форма комунікації також виявляє діалогічний характер обговорення на пленарних засіданнях.

Функцією реплік є взаємоорієнтування комунікантів, тому що діалог входить у контекст життя і невіддільний від поведінки, вчинків, дій і відносин між тими хто говорять. Репліки більше розраховані на зовнішній ефект, а не на ділове обговорення. Загалом, дослідники визначають дві функції реплік: неполітичну і політичну. Розглядаючи неполітичну функцію, Кіпке виділяє такі функціональні типи реплік:

- образливі репліки, спрямовані на особистість доповідача, а не на вирішення політичних завдань.
- провокативні репліки, спрямовані на перешкоджання виступаючому.

Однак більш природними для парламентської комунікації є репліки з політичною інтенцією:

- репліки, спрямовані на підтримку виступаючого депутата – політичного союзника і посилення позиції власної фракції.
- репліки, що критикують виступаючого – політичного опонента і ослаблюють позицію його партії [7].

Для визначення ролі реплік з місця у парламентській комунікації, а також для з'ясування особливостей їхнього функціонування в цій сфері спілкування необхідним є звернення до таких понять сучасної лінгвістики, як комунікативні стратегії і тактики. У широкому розумінні комунікативна стратегія є надзавданням мовлення, що диктується практичними цілями мовця.

Найуживанішою стратегією парламентських дебатів є стратегія конфронтації. Її специфіка виявляється в тому, що мета мовця полягає не тільки у вираженні негативної оцінки, а й у впливі на емоційний стан адресата. При цьому адресатом є, з одного боку, політичний противник, а з іншого боку – парламент.

У парламентській комунікації, а саме в парламентських дебатах, найпоширенішими тактиками конфронтації є тактика вербального нападу, тактика демонстрування влади та іронії.

Мета стратегії конфронтації досягається шляхом вербальної агресії, зверненої проти політичного опонента. Слід враховувати той факт, що ця стратегія передбачає публічність мовних дій і розрахована насамперед на реакцію спостерігачів, хоча в ситуації безпосередньої присутності політичного противника може бути спрямована і на нього.

(Beifall bei der LINKEN – Sibylle Pfeiffer [CDU/CSU]: Oh Mann! Diese ollen Kamellen schon wieder!)

Ця репліка депутата провладної партії CDU/CSU є реакцією на виступ депутата партії Лівих. Доповідач зробив вступ своєї промови, на що депутат провладної партії вигукнула: «Ой! Знову ці старі історії!». Своєю оцінкою вона показує незначущість, маловагомість, неактуальність виступу. Крім того, характерною особливістю реплік з місця є їх емоційність. Вираженню емоцій і суб'єктивного ставлення до змісту висловлювання і до співрозмовника служать лексичні засоби, зокрема, модальні частки та вигуки. Вигук *Oh Mann!* виражає невдоволеність та роздратованість. Інтерес до модальних часток німецької мови не випадковий, оскільки вони передають найтонші відтінки змісту, надають мові емоційного забарвлення, жвавості, гнучкості і неповторного колориту природного спілкування між співрозмовниками [6, с.480]. Модальна частка у висловлюванні *Diese ollen Kamellen schon wieder!* і передає цю природність у спілкуванні. Як бачимо, за допомогою зазначених вище лексичних засобів реплікант підриває авторитет промовця.

(Mark Hauptmann [CDU/CSU]: So ein Blödsinn! – Eckhardt Rehberg [CDU/CSU]: So ein dummes Zeug!) [8]

У цьому разі йдеться про пряму реалізацію тактики дискредитації. Депутати провладної партії ХДС/ХСС дуже гостро розкритикували сказане депутатом партії Лівих з приводу пенсії жінкам-матерям, охарактеризувавши сказане нею як повну нісенітницю і дурницю. Так, у цьому прикладі негативна констатація подається як

висновок, який мовці зробили, слухаючи промову політичного опонента, якого вони дискредитують.

Тактика зняття напруги допомагає політичним опонентам вийти з напруженої ситуації:

(Beifall beim BÜNDNIS 90/DIE GRÜNEN sowie bei Abgeordneten der SPD – Katja Keul [BÜNDNIS 90/DIE GRÜNEN]: Wohl wahr! Und was wollen Sie daran ändern? – Weiterer Zuruf vom BÜNDNIS 90/DIE GRÜNEN: Das ist sogar ein Gesetz! – Heiterkeit – Gegenruf der Abg. Christine Lambrecht [SPD]: So früh schon so aufgeregt!

Депутат провладної партії своєю реплікою намагається розрядити напругу, яка виникла на початку засідання, і перевести його в інше русло.

Наступною є тактика демонстрування влади:

[CDU/CSU]: Dann müssten Sie ja hier eine Mehrheit haben!

Ця репліка ілюструє, як депутат провладної партії демонструє опозиції те, що вона в меншості і закони, які вони пропонують, не можуть бути прийнятні.

Якщо політику розуміти як боротьбу за завоювання та утримання влади, то агоніальний тип відносин ґрунтується на боротьбі і перемозі. А парламентські дебати є демонструванням боротьби, агонії: «Запекла боротьба за владу розігрується як змагання, як великі національні ігри, для яких важливі певні іміджі, театралізованість, форми вияву мовленнєвої агресії тощо» [3].

Тактика нападу у наведеному нижче прикладі реалізується через вербальну боротьбу. Депутат провладної партії у своїй промові хотіла підкреслити значимість своєї партії у німецькій політиці. Депутат від опозиції за допомогою питального речення спробувала заперечити їй, на що отримала напад з боку політичних опонентів. Як наслідок, звинувачуючи опонента, оратор змушує слухача (слухачів) стежити за ходом думки того, хто говорить, доходячи таких висновків, які вигідні оратору:

Niels Annen (SPD): Deswegen, verehrte Kolleginnen und Kollegen, betrachten wir als Sozialdemokraten die Parlamentsbeteiligung nicht als Schwäche, sondern als Stärke der deutschen Politik und keineswegs als Bürde. (Britta Haßelmann [BÜNDNIS 90/DIE GRÜNEN]: Und warum macht ihr dann die Kommission? – Gegenruf des Dr. Andreas Schockenhoff [CDU/CSU]: Das haben wir euch doch gesagt! Behaupten Sie doch nicht immer das Gegenteil von dem, was wir sagen [9].

Комунікативна стратегія кооперації передбачає максимальну реалізацію власних інтересів кооперативним, мирним шляхом. Між мовними стратегіями та мовними тактиками існує прямий зв'язок, реалізація кооперативних стратегій здійснюється через тактики партнерства, схвалення, компромісу, компліменту.

Тактика схвалення використовується з метою презентації власної політичної партії, а також задля захисту від вербальної атаки політичних опонентів. Це можна показати таким прикладом:

***Vizepräsidentin Edelgard Bulmahn:** Als nächster Redner hat der Kollege Dr. Uhl das Wort. (Beifall bei der CDU/CSU)*

***Dr. Hans-Peter Uhl (CDU/CSU):** Frau Präsidentin! Meine lieben Kolleginnen und Kollegen! Das Grundgesetz belehrt uns: Wir Abgeordnete sind die Vertreter des ganzen Volkes. Wir sind an Weisungen nicht gebunden und nur unserem Gewissen unterworfen.*

Diese Berufsbeschreibung ist außergewöhnlich. Sie ist von einer gewissen Erhabenheit. Ich kenne keine andere Berufsbeschreibung, die so formuliert ist. Wer diesem hohen Anspruch gerecht wird, soll gerecht belohnt werden.

(Volker Kauder [CDU/CSU]: Richtig!)

Wer sein Handeln nicht an seinem Gewissen orientiert, sondern sich anderen Geldgebern unterwirft, soll auch bestraft werden.

(Beifall bei der CDU/CSU und der SPD [8]).

Тут виступає депутат правлячої партії ХДС/ХСС. До початку промови його вітають оплесками його однопартійці в знак поваги та партнерства. За час його виступу колеги депутата будуть аплодувати йому сім разів, підтримуючи вигуками *Richtig*. У цьому прикладі тактика схвалення вербалізуються прислівником *Richtig*. Слід зазначити, що тактика схвалення здійснюється за допомогою цього прислівника та прислівників *genau*, *sehr richtig* у 80% проаналізованих нами комунікативних ситуаціях, крім того у 70% схвалення виражене оплесками депутатів бундестагу.

Виходячи з цього, можна зробити висновок, що даючи позитивну оцінку виступу партнера по партії, а також підтримуючи його оплесками, учасники парламентської комунікації мають на меті сформувати в аудиторії позитивний політичний імідж та продемонструвати власну політичну силу.

Таким чином, проаналізувавши парламентські репліки з місця, ми виділили і описали комунікативні стратегії і тактики, які характеризують сучасну німецьку парламентську комунікацію. Відповідно до результатів нашого дослідження мову в парламенті можна охарактеризувати як кооперативну та конфронтаційну залежно від переслідуваної політиком мети. Подальші перспективи дослідження лежать у руслі соціолінгвістики, гендерної лінгвістики, цікавими є також діахронні дослідження парламентських реплік з місця.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. *Белова А.Д.* Комунікативні стратегії і тактики : проблеми систематики / Алла Дмитрівна Белова // Мовні і концептуальні картини світу : зб. наук. праць. – Вип. 10. – К. : ВПЦ “Київський університет”, 2004. – Вип. 10. – С. 11–16.
2. *Дудченко В.С.* Трансформація конфлікту // В контексте конфликтологии: диагностика и методология управления конфликтной ситуацией. – М.: Изд-во Института социологии РАН, 2001. – №3. – 176 с.
3. *Шейгал Е.И.* Семіотика политического дискурса : дис. на соиск. учен. степени д-ра филол. наук : спец. 10.02.01 “Русский язык”; 10.02.19 “Общее языкознание, социолінгвістика, психолінгвістика” / Елена Иосифовна Шейгал ; Волгоградск. гос. пед. ун-т. – Волгоград, 2000. – 432 с.
4. *Burkhardt A.* Zwischen Diskussions- und Schaufensterparlamentarismus : Zur Diagnose und Kritik parlamentarischer Kommunikation – am Beispiel von Zwischenfragen und Kurzdialogen / Armin Burkhardt // Sprache des Parlaments und Semiotik der Demokratie : Studien zur politischen Kommunikation in der Moderne / Andreas Dörner, Ludgera Vogt (Hrsg.). – Berlin ; N.Y. : Walter de Gruyter, 1995. – S. 73–106.

5. *Burkhardt A.* Das Parlament und seine Sprache : Studien zu Theorie und Geschichte parlamentarischer Kommunikation / Armin Burkhardt. – Tübingen : Max Niemeyer, 2003. – 608 S.
6. *Helbig G., Buscha J.* Deutsche Grammatik. Ein Handbuch für den Ausländerunterricht. – Leipzig, Berlin, München, Wien, 1990.
7. *Kipke, Rüdiger.* Der Zwischenruf – ein Instrument politisch-parlamentarischer Kommunikation? // Sprache des Parlaments und Semiotik der Demokratie. – Berlin, New York: W. de Gruyter, 1995.- Band 6. – S. 107-112.
8. *Tillmann A.* Ausgewählte Textsorten politischer Sprache : Eine linguistische Analyse parteilichen Sprechens / Alexander Tillmann. – Göttingen : Kümmerle, 1989. – 353 S.

ДЖЕРЕЛА ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ

9. *Deutscher Bundestag.* Stenographischer Bericht. 21. Sitzung. – Berlin, Freitag, den 14. März 2014.
10. *Deutscher Bundestag.* Stenographischer Bericht. 18. Sitzung. – Berlin, Freitag, den 21. Februar 2014.

Стаття надійшла до редакції 25.04.2014

Будь О.В., магистрант,
Институт Филологии КНУ Имени Тараса Шевченко, г.Киев

ПРАГМАТИЧЕСКИЕ ХАРАКТЕРИСТИКИ РЕПЛИК С МЕСТА В ПАРЛАМЕНТСКОЙ КОММУНИКАЦИИ ФРГ

В статье определены прагматические характеристики реплик с места в парламентской коммуникации ФРГ. Предложена классификация коммуникативных стратегий и тактик, используемых в парламентских репликах с места. В соответствии с результатами исследования коммуникацию в парламенте можно охарактеризовать как кооперативный или конфронтационный тип общения в зависимости от цели, которую преследует политик.

Ключевые слова: парламентская коммуникация, реплики с места, коммуникативные стратегии и тактики.

Bud Olga, Master Student,
Institute of Philology, National Taras Shevchenko University of Kyiv

PRAGMATIC CHARACTERISTICS OF REMARKS IN PARLIAMENTARY COMMUNICATION IN GERMANY

The article deals with pragmatic characteristics of remarks in parliamentary communication in Germany. The remarks are analysed within classification of communicative strategies and tactics of parliamentary communication in Germany. Parliamentary communication can be characterized as cooperative or conflictual depending on the politician's goal.

Key words: parliamentary communication, parliamentary interjection, communicative strategies and tactics.